

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

TALABALARNING AKADEMIK MOBILLIGI (ALMASHINUV) VA MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH

Safarova Musallam Axmadovna
Navoiy davlat universiteti, katta o'qituvchi

Annotatsiya

Ushbu maqolada talabalarning akademik mobilligi jarayoni hamda uning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Akademik almashinuv dasturlari orqali talabalar turli mamlakatlarning ta'lim tizimi, madaniyati va ijtimoiy muhitini o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon ularning kommunikativ qobiliyatlarini, tolerantlik va global fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Maqolada akademik mobillikning asosiy yo'nalishlari, uning ta'lim sifati va shaxsiy rivojlanishga ta'siri hamda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirish usullari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: akademik mobillik, talaba almashinuvi, madaniyatlararo muloqot, kompetensiya, globallashuv, ta'lim tizimi, kommunikativ ko'nikmalar.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ АКАДЕМИЧЕСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ (ОБМЕНА) СТУДЕНТОВ И КОМПЕТЕНЦИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Сафарова Мусаллам Ахмадовна
Навоийский государственный университет, старший преподаватель

Аннотация

В данной статье анализируется процесс академической мобильности студентов и её роль в развитии компетенции межкультурной коммуникации. Благодаря программам академического обмена студенты получают возможность изучать образовательные системы, культуру и социальную среду различных стран. Этот процесс способствует формированию их коммуникативных способностей, толерантности и навыков глобального мышления. В статье рассмотрены основные направления академической мобильности, её влияние на качество образования и личностное развитие, а также методы развития компетенции межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: академическая мобильность, студенческий обмен, межкультурная коммуникация, компетенция, глобализация, система образования, коммуникативные навыки.

IMPROVEMENT OF STUDENTS' ACADEMIC MOBILITY (EXCHANGE) AND INTERCULTURAL COMMUNICATION COMPETENCE

Safarova Musallam Akhmadovna
Navoi State University, Senior Lecturer

Abstract

This article analyzes the process of students' academic mobility and its role in developing intercultural communication competence. Through academic exchange programs, students gain the opportunity to explore the educational systems, cultures, and social environments of different countries. This process contributes to the development of their communicative abilities, tolerance, and global thinking skills. The article examines the main directions of academic mobility, its impact on the quality of education and personal development, as well as methods for enhancing

intercultural communication competence.

Keywords: academic mobility, student exchange, intercultural communication, competence, globalization, education system, communicative skills.

Mustaqil O'zbekistonda ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar bugungi yoshlarga qaratilayotgan e'tiborni qadrlash va xolisona baholash, mustaqillik zarurligini to'g'ri anglash, ertangi kunga ishonch uyg'otish uchun ularda istiqloq tafakkurini tarbiyalash va rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ularda birinchi navbatda mustaqillik: mustaqil davlat, mulk mustaqilligi, adolat, an'analar, umuminsoniy an'analar, milliy an'analar, Vatan, Vatan – burch, ma'naviyat, milliy g'oya va boshqa bir qator asosiy tushunchalarning mazmun va mohiyatini o'z singdirish zarur. Globallashuv jarayonida oliy ta'lim tizimida xalqaro hamkorlik tobora kengayib bormoqda. Shu sababli talabalarning akademik mobilligi zamonaviy ta'limning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Akademik mobillik – bu talabalar, professor-o'qituvchilar yoki tadqiqotchilarning ma'lum vaqt davomida boshqa davlat yoki oliy ta'lim muassasasida o'qish, ilmiy faoliyat olib borish yoki tajriba almashish jarayonidir. Akademik mobillik nafaqat bilim almashinuvi, balki madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Turli madaniyat vakillari bilan muloqot qilish talabalarda bag'rikenglik, moslashuvchanlik va global dunyoqarashni shakllantiradi.

Talabalarning akademik harakatchanligi doirasida talaba ma'lum bir vaqt (dastlabki yil) boshqa ta'lim muassasasida (o'z mamlakatida yoki chet elda) o'tkazadi. Ma'lum bo'lishicha, ular o'qishga ko'chib o'tmoqda. Shundan so'ng, talaba o'z uyiga qaytadi. Akademik harakatchanlik zamonaviy ta'limning ajralmas qismidir. Umuman ta'lim tizimini takomillashtirish istiqbollari ilgari suruvchi ushbu tendentsiya amaliyotga joriy etish uchun ushbu jarayonning barcha jihatlarini o'rganishni taqozo etadi. Bu borada talabalarning akademik harakatchanligini amalga oshirish eng muhim masala hisoblanadi. Shunday qilib, akademik harakatchanlikni ta'limning globallashuv omili sifatida integratsiya mexanizmi deb hisoblash mumkin. Ta'lim sifati shaxsning rivojlanishiga ta'sir qiladi. Madaniyatlararo muloqot bugungi globallashgan dunyoda muhim omil hisoblanadi. Odamlar sayohat qilishadi va ko'pincha boshqa madaniyatga mansub kishi bilan muloqot qilishlari kerak. Madaniyatlar asta-sekin bir-biri bilan uyg'unlashadi. Turli madaniyatlarga mansub odamlar bilan turli xil axborot almashinuvi madaniyatlararo muloqotga olib keladi. Boshqa madaniyatlar bilan duch kelganda, odamlar madaniyatlararo muloqot muammosiga duch kelishadi. Agar ular til kurslarida qatnasha va mahalliy tillarda ravon gapirishni o'rgansa ham, madaniyatlararo muloqot bu bilan cheklanmaydi. U madaniyat, ijtimoiy aloqalar va madaniy dushmanlikni o'z ichiga oladi. Madaniyat nafaqat san'at, bayramlar, an'anaviy taomlar, meros yoki adabiyot - intellektual hodisalar - balki umumiy aholi yoki bir guruh odamlar yoki alohida shaxslarning kundalik hayoti, ya'ni turmush tarzini anglatadi. Shuningdek, u oilaviy hayot va ijtimoiy hayotni tasvirlaydi.

Madaniyatlararo muloqot nima? Muloqot madaniyatlararolikning asosiy tushunchasidir. Bu turli madaniyatlarga mansub ikki shaxsni o'z ichiga oladi, ular o'zaro munosabatlarni osonlashtirish va tushunmovchiliklarni oldini olish uchun suhbatdoshiga moslashgan munosabat, so'z boyligi va muloqot usulini qo'llaydi. Muloqot bilan bog'liq muammolar mavjud bo'lsa, madaniyatlararo vositachilik yechim bo'lishi mumkin. Bu bilimlarni uzatish va almashishni osonlashtirish uchun turli madaniyatlarga ega bo'lgan ikki kishi o'rtasida aralashuvni anglatadi. Madaniyatlararo vositachi ushbu almashinuvlarni osonlashtirish uchun til va madaniy ko'nikmalar va bilimlarga ega. Ushbu nashrda professional harakatchanlikni rivojlantirish uchun madaniyatlararo kompetentsiya sohasida ishlaydigan ekspertlar va amaliyotchilar tomonidan o'tkazilgan loyiha natijalari taqdim etilgan. Loyiha madaniyatlararo muloqot va guruhlar ichida o'zaro ta'sir o'tkazish ko'nikmalariga (jamoaviy ish) e'tibor qaratdi. Ishlab chiqilgan materiallar, birinchi navbatda, ijtimoiy fanlar darajasiga ega trenerlar va fasilitatorlar, kadrlar bo'yicha

menejerlar, madaniyatlararo trenerlar, mentorlar va mediatorlar, shuningdek, oliy ta'limdagi zamonaviy til o'qituvchilari, xususan, madaniyatlararo xabardorlikka qaratilgan o'qituvchilar uchun mo'ljallangan. Umuman olganda, manbalar madaniyatlararo kompetentsiyani targ'ib qilishdan manfaatdor bo'lgan va asosiy nazariy asoslar haqida umumiy ma'lumotga ega bo'lishni xohlovchilar uchun mo'ljallangan.

Akademik mobillik – bu talabalar va o'qituvchilarning boshqa oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olish yoki ilmiy faoliyat olib borish orqali bilim va tajriba almashish jarayonidir. Bu jarayon odatda xalqaro ta'lim dasturlari, grantlar va universitetlararo hamkorlik asosida amalga oshiriladi. Akademik mobillikning asosiy maqsadlaridan biri ta'lim sifatini oshirishdan iboratdir. Bu o'quv jarayonini yaxshilash, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini yuqori darajaga ko'tarish uchun amalga oshiriladigan chora-tadbirlar majmuasidir. Ya'ni ta'limni yanada samarali, zamonaviy va natijador qilish jarayoni hisoblanadi. Ta'lim sifatini oshirish — bu o'quvchilarning chuqur bilim olishi, mustaqil fikrlashi va kelajakda jamiyatga foydali inson bo'lib yetishishi uchun ta'lim tizimini yaxshilashdir. Xalqaro tajriba almashish — bu turli davlatlar o'rtasida bilim, tajriba, usullar va ilg'or amaliyotlarni o'zaro o'rganish va baham ko'rish jarayonidir. Xalqaro tajriba almashish davlatlar o'rtasida bilim va tajriba almashib, rivojlanish va taraqqiyotga yordam beradi. Talabalarning ilmiy salohiyatini rivojlantirish — bu talabalarning ilmiy fikrlash qobiliyatini, tadqiqot olib borish ko'nikmalarini va yangi bilim yaratish imkoniyatlarini rivojlantirish jarayoni ham ta'lim sifatini oshirish uchun xizmat qiladi. Akademik mobillik talabalarga yangi bilimlarni egallash, boshqa mamlakatlarning ta'lim tizimi bilan tanishish hamda xalqaro ilmiy muhitda tajriba oltirish imkonini beradi.

Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi – bu turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish, ularning qadriyatlarini, urf-odatlarini va dunyoqarashini tushunish qobiliyatidir. Bu kompetensiya – boshqa xalqlarning madaniyati, an'analari va ijtimoiy qadriyatlarini haqida ma'lumotga ega bo'lish, turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish qobiliyati bag'rikenglik, hurmat va ochiq fikrlilik yangi madaniy muhitga tez moslashish. tarkibiy qismlardan iborat. Akademik mobillik aynan shu kompetensiyani shakllantirishda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi.

Talabalar boshqa davlatda ta'lim olish jarayonida turli millat va madaniyat vakillari bilan muloqot qiladi. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va madaniyatlararo kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi. Akademik mobillik davrida talabalar shu davlatni madaniyatlarini bevosita o'rganadi, chet tillarini o'rganishni rivojlantiradilar, xalqaro do'stlik va professional aloqalarni shakllantiradilar, global muammolarga kengroq nuqtai nazardan qarashga harakat qiladilar. Bundan tashqari, akademik almashinuv dasturlari talabalarning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va moslashuvchanlik kabi ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Talabalarning akademik mobilligini rivojlantirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish muhim hisoblanadi:

- universitetlar o'rtasida xalqaro hamkorlikni kengaytirish;
- almashinuv dasturlari sonini ko'paytirish;
- talabalarga grant va stipendiyalar ajratish;
- chet tillarini o'qitish sifatini oshirish;
- madaniyatlararo kommunikatsiya bo'yicha treninglar tashkil etish.

Bu choralar talabalarning xalqaro ta'lim muhitiga integratsiyasini kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, akademik mobillik zamonaviy ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir. U talabalarning bilim darajasini oshirish bilan birga, ularning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Akademik almashinuv dasturlari orqali talabalar turli madaniyatlarni o'rganadi, yangi bilim va tajribaga ega bo'ladi hamda global jamiyatda faoliyat yuritishga tayyor mutaxassis sifatida shakllanadi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida akademik mobillikni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash

muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Talaba yoki o'qituvchining ma'lum muddatga boshqa universitet yoki mamlakatda o'qishi, tadqiqot qilishi yoki tajriba almashishidir. Hozirgi kunda uning bir qancha muhim ijobiy tomonlari bor. Talaba boshqa universitetlarda yangi o'qitish usullari, zamonaviy laboratoriyalar va boshqa akademik tajribalar bilan tanishadi. Bu bilim va ko'nikmalarni kengaytiradi. Boshqa mamlakatlarda o'qish yoki tadqiqot qilish orqali talabalar xalqaro muhitda ishlashni o'rganadilar. Bu kelajakdagi karyera uchun katta ustunlik bo'ladi. o'pincha mobillik dasturlari chet tillarida o'qitiladi. Shu sababli talabalar ingliz yoki boshqa chet tillarini amaliy muhitda yaxshiroq o'rganadilar. Talabalar boshqa davlatlarning madaniyati, urf-odatlarini va turmush tarzini o'rganadilar. Bu esa dunyoqarashni kengaytiradi. Akademik mobillik davomida talaba yoki o'qituvchi boshqa olimlar va talabalar bilan tanishadi. Bu kelajakda ilmiy hamkorlik va loyihalar uchun foydali bo'ladi. Yangi muhitda yashash va o'qish insonni mustaqil bo'lishga, muammolarni o'zi hal qilishga o'rgatadi. Akademik mobillik nafaqat bilimni oshiradi, balki til, madaniyat, ilmiy hamkorlik va shaxsiy rivojlanish uchun ham juda katta imkoniyat yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta'lim tizimini rivojlantirishga oid me'yoriy hujjatlar to'plami. – Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2019.
4. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Oliy ta'lim muassasalarida akademik mobillikni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 163-son qarori .
6. Mingboyeva, T. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonida akademik mobillik modelini joriy etish texnologiyasi. Modern Science and Research,3(5),1385–1388. 2024.
7. Qodirov, S. Q. Xalqaro talaba almashinuvi va akademik integratsiyaning afzalliklari. Obrazovanie Nauka i Innovatsionnye Idei v Mire.